

Kommuneprogram

2023-2027

Liberalistene

Forord

Liberalistene vil male kommunen lilla. En lilla kommune er slank, ubyråkratisk, nøysom og gjeldfri. Den gir så mye frihet til borgerne som mulig, og beskatter dem så lite den kan. Den opererer etter kardemommeloven: så lenge man ikke plager andre, bør man få gjøre hva man vil.

Vi er *annerledes* enn andre partier. Vi er ikke store, men vi kan være en vaktbikkje som verner individets interesser i kommunestyret. Vi tror private løsninger er bedre enn offentlige, at folk styrer egne liv best, og at politikeres primæroppgave er å stå minst mulig i veien. Vi vil fjerne byråkrati, reguleringer og andre politikerskapte hindre for innbyggerne.

Fikk vi bestemme alene ville vi beveget oss i retning av en mer sveitsisk modell, som er mer desentralisert enn den norske. Skatte- og tjenestenivå bør avgjøres lokalt, og leve i sunn konkurranse med andre kommuner. Det ville både gi innbyggerne større direkte innflytelse i sin kommune, og et mer realistisk grunnlag for å vurdere om skattepengene forvaltes fornuftig eller ei. Er man misfornøyd kan man stemme ved valg for en annen politikk, eller i verste fall stemme med beina og flytte til en mer veldrevet kommune. Når det er reell konkurranse mellom kommunene må de skjerpe seg – ikke bare levere som forventet, men finne riktig miks mellom skattetrykk, tjenestenivå og gode levevilkår for innbyggere og bedrifter.

Kommunene er pålagt av Stortinget å sørge for ulike tjenester og tilbud. En lilla kommune må også forholde seg til slike rammer, men der det finnes rom til å tenke annerledes vil vi søke å gjøre det i tråd med våre idealer; godt, kostnadseffektivt og fortrinnsvis privat. Den som kan miste sitt oppdrag om han ikke leverer godt nok, vil ofte levere bedre. Derfor tror vi det er bedre å sette oppdrag ut til private organisasjoner enn å ansette enda flere i kommunen. Kommunens oppgaver bør være begrenset til å hente inn det den må i skatter og avgifter, og med det kjøpe inn det beste den kan for innbyggerne. Så langt mulig bør midlene følge brukerne av tjenesten, som så kan velge hvilke tjenestetilbud som passer dem best. Kommunen bør begrense sin direkte oppfølging til de som av ulike grunner ikke klarer seg selv, og leverandører som ikke leverer som avtalt.

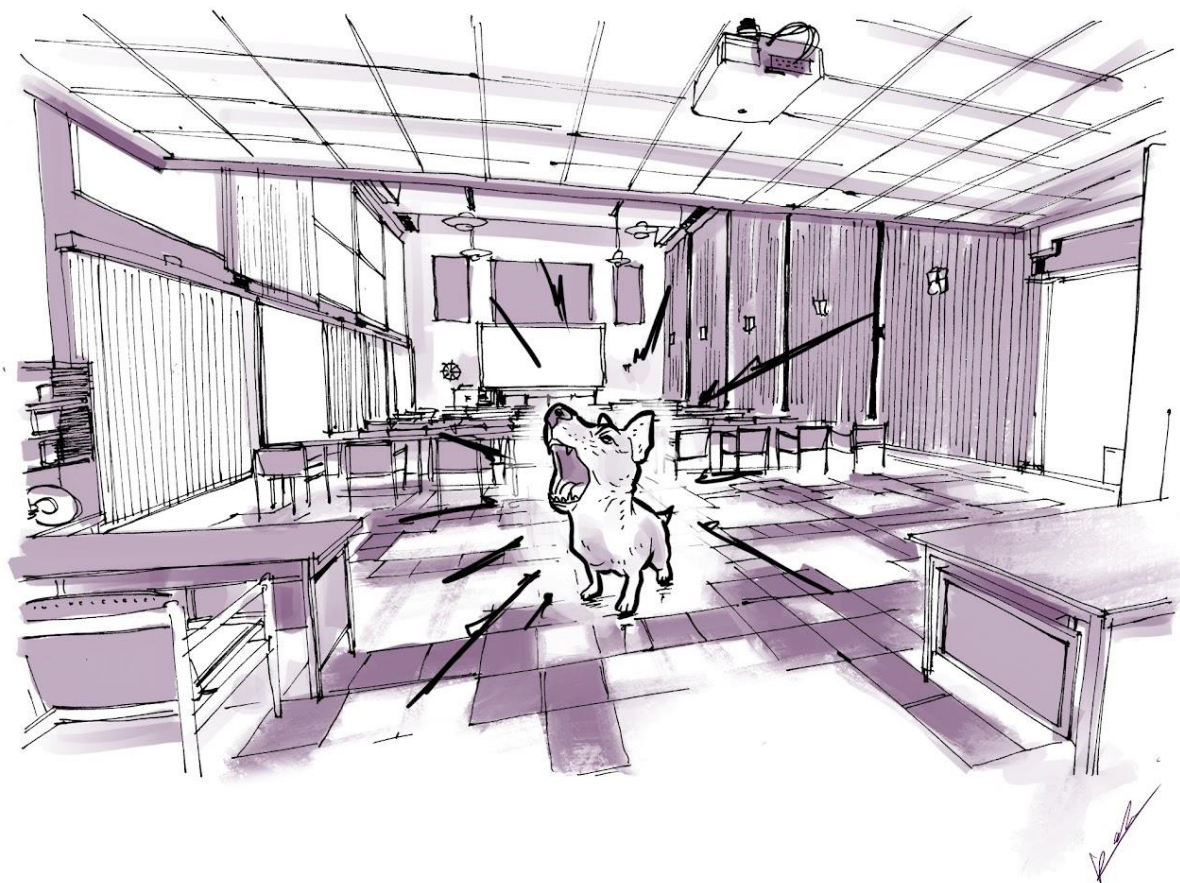
Liberalistenes representanter stemmer etter sin overbevisning. Av og til kan stemmegivningen munne ut i vedtak som er i strid med loven. I slike tilfeller vil vedtaket normalt annulleres av statsforvalteren. Vi tenker at dersom mange nok kommuner gjør vedtak på tvers av vedtatte lover, kan det bidra til å endre dem. Det er viktig med tilbakemelding når ting ikke fungerer

hensiktsmessig, også til Stortinget.

Noen steder i dette programmet der vi synes det er relevant, skriver vi om stortingspolitikk for å sette lokalpolitikken i kontekst og vise hvor vi vil. Andre steder sier vi kanskje litt for lite, oftest i et forsøk på ikke å skrive for langt om alt. Vi håper likevel dette valgprogrammet gjør oss forutsigbare. Dersom du skulle savne noe: vi vil arbeide for mer frihet og handlingsrom for enkeltmennesket i alle saker og på alle politiske beslutningsnivåer.

Kommunen trenger en vaktbikkje for individet. Vi ber om din stemme for å fylle den rollen.

Ditt liv, ditt valg!

Innholdsfortegnelse

Vei, bil og bompenger	5
Energi, oppvarming og elektrisitet	6
Åpnings- og skjenketidsbestemmelser	9
Boliger og byggesaker	9
Kommunesammenslåinger	11
Kommuneplan og friregulering.....	12
Verneinteresser, byantikvar	13
Landbruk og bonden	14
Arbeids- og næringsliv.....	15
Drosje, kollektiv, elsparkesykler og delingsøkonomi	16
Skole	17
Barnehager	19
Kultur og idrett.....	20
Vei, vann og avløp	21
Renovasjon	22
Miljø	23
Kommunal gjeld	23
Skatter og avgifter.....	24
Eldre og omsorgstjenester	25
Barnevern	26
Fastlege	27
Legevakt	28
Rusomsorg.....	29
Sosialhjelp	30
Nedsatt funksjonsevne	31
Forvaltning tilpasset kommunen	32
Styrer, råd og utvalg	33
Kommunens handlingsrom.....	34
Omsetning av rusmidler	35
Havner	36

Vei, bil og bompenger

Vi er motstandere av bomringene som har dukket opp rundt de store byene, som i dag bare fremstår som en bekvem ekstrabeskatning av en gruppe som allerede er tungt beskattet. Det er hverken rimelig eller rettferdig.

Vi mener brukerbetaling er et godt prinsipp der det er mulig. Det er tross alt urimelig at den som ikke bruker en tjeneste, likevel skal betale full pris over skatteseddelen. På den annen side er det like urimelig at bilister skal betale full pris både over skatteseddelen, bil-, drivstoff- og veiavgifter, og deretter belemres med stadig nye bomringer på toppen. Vi ønsker å reversere dagens ordning med at bompenger kan benyttes til kollektivtrafikk og sykkelvei. Inntil samlet avgiftstrykk på bil- og veibruk reflekterer brukskostnadene, er vi motstandere av bomringer.

Der bompenger foreslås som finansieringskilde for prosjekter som ellers ikke vil bli bygget, mener vi bompengefinansiering er akseptabelt dersom bomsystemet er knyttet direkte til formålet, og fjernes når prosjektet er nedbetalt.

Liberalistene vil:

- jobbe for å redusere skatte- og avgiftstrykk knyttet til bil- og veibruk
- fjerne bomringer inntil samlet avgiftstrykk reflekterer brukskostnader
- godta bompengefinansiering for prosjekter som ellers ikke kan bygges
- legge til rette for privat bygging og drift av veistrekninger
- reversere dagens ordning med at bompenger kan benyttes til kollektivtrafikk og sykkelvei

Energi, oppvarming og elektrisitet

Strømpriser handler mest om nasjonal politikk. Man får ikke gjort de største grepene fra et kommunestyre. Liberalistene vil likevel bidra til økt strømproduksjon og færre unødvendige reguleringer der det er mulig. Vi vil tillate minikraftverk, og innføre eller videreføre søknadsfritak for solceller, solfangere og andre tiltak som kan rammes av begrensninger på fasadeendringer og annet byråkrati. Vårt utgangspunkt er at innbyggerne rår over egen eiendom, ikke politikerne. Vi vil legge til rette for at de som ønsker det kan produsere mer elektrisitet, enten det er små eller store tiltak.

Vi må snakke litt om rikspolitikken selv om dette er et lokalvalgsprogram. På nasjonalt plan har politikerne gjort en del store grep som spiser av kraftproduksjonen og fleksibiliteten i kraftmarkedet. Norske husholdninger er avhengige av strøm som kilde for nesten hele sitt energiforbruk. Vi er dermed mer sårbare for høye strømpriser enn innbyggere i andre land, eksempelvis Danmark. I Danmark gjør utstrakt bruk av eksempelvis gass og fjernvarme at husholdningene kun er avhengige av strøm for om lag en fjerdedel av sitt forbruk. Høye strømpriser rammer dermed hardere i Norge enn andre land.

I Norge ble oljefyring forbudt fra 2020. Oljefyring kunne alene avlastet om lag ti prosent av strømbehovet til oppvarming, og samtidig bidratt med en nyttig fleksibilitet i det stramme strømmarkedet. I tillegg er det vedtatt å elektrifisere sokkelen, noe som også vil kreve om lag ti prosent av den norske strømproduksjonen. Strømprisen dannes av tilbud og etterspørsel, og vi mener myndighetene ikke bør stimulere til store, kraftkrevende miljøtiltak som øker etterspørselen og dermed prisen.

I 2022 foreslo regjeringen å øke grunnrentebeskatningen på vannkraft fra 37 til 45 prosent. Denne beskatningen kommer på toppen av vanlig bedriftsbeskatning. Det er kjent at det høye skattenivået har forhindret utbygging av vannkraft, og den økte beskatningen vil ytterligere forhindre utbygging av vannkraft.

Til sist har offentlig eide strømselskap investert i en stor og svært lønnsom kapasitetsøkning for kraftutveksling via utenlandskabler. Kraftutveksling med andre land er nyttig for forsyningsikkerhet i tørrår, og muliggjør salg av overskuddsproduksjon når det er mye nedbør, og man kan produsere mer strøm enn man trenger innenlands

Liberalistene vil ikke bruke skattepenger på å bygge utenlandskabler. Dersom kommersielle aktører finner det regningsssvarende å bygge flere utenlandskabler, bør myndighetene være åpne for det. Fri konkurranse uten byråkratiske hindre, stimulerer til økt produksjon når prisene blir høye..

For mange kan det fremstå som at kraftutvekslingen med andre europeiske land, er hovedårsaken for de høye strømprisene. Vi tror derimot det skyldes dårlige politiske beslutninger både i Norge og utenfor våre egne grenser. I Norge sløser vi bort kraftoverskuddet på politisk bestemte symbolske miljøtiltak, som sluker en stor del av produksjonen, og politikerne har laget et skattesystem som forhindrer utbygging av vannkraft.

I våre kraftnaboland, som Tyskland og Storbritannia, har man enten nedprioritert videreutvikling eller vedtatt avvikling av stabil kjernekraftproduksjon samtidig som man legger ned kullkraftverk og satser stort på variabel og usikker produksjon fra vind og sol. Konsekvensen har vært at særlig Tyskland har gjort seg avhengig av fossile energibærere fra Russland, for å erstatte bortfallet av egen kraftproduksjon. Da Russland angrep Ukraina og EU innførte begrensninger på import av russisk gass, oppstod en energimangel som har gitt historisk høye strømpriser.

Vi er ikke overbevist om at politikere ser rekkevidden av de beslutningene de fatter. Vi tror politikere i større grad bør holde seg unna i både stort og smått. Dette har EUs politikere og Norges stortingspolitikere gitt oss et godt eksempel på, gjennom deres energipolitikk.

Liberalistene vil skape stabile, forutsigbare og gunstige rammevilkår for kraftproduksjon, og fjerne byråkratiske hindre og regler som får utilsiktede konsekvenser. Grunnrenten på vannkraft gjelder for eksempel fra det punktet produksjonen i et kraftverk overgår ti MW, og skaper en kunstig terskel der det lønner seg for mange å kutte produksjonen når de nærmer seg den politisk bestemte grensen på ti MW. Det er en uheldig regulering som bidrar til dårligere utnyttelse av vannkraftressursene. Grunnrenten og andre reguleringer som konsesjonskrav bør fjernes eller lempes på, og fallrettigheter bør auksjoneres ut til høystbydende for en egnet periode. Inntektene fra auksjonen kan tilfalle fellesskapet samtidig som forenkling av regelverket og lavere skattlegging stimulerer til bedre utnyttelse av ressursene.

Energiministeren kunne også latt være å utelukke muligheten for kjernekraft i Norge da Norsk Kjernekraft A/S ble stiftet i fjor.

I Liberalistene har vi vært åpne for kjernekraft så lenge vi har eksistert. Vi vil i utgangspunktet tillate alle former for kraftproduksjon innenfor fornuftige rammer for miljø og sikkerhet. Vi mener politikken bør begrense seg til å legge gode, stabile og forutsigbare rammevilkår, nasjonalt som lokalt. Næringslivet bør finne ut av hvor det er regningsvarende å starte produksjon. Det finnes potensiale for å bygge ut både sol- og vindkraft, oppgradere vannkraftproduksjonen med nye turbiner, utvikling av en ny kjernekraftindustri og sikkert mye annet. Vi tror politikerne bør begrense seg til å legge fornuftige rammevilkår, og holde seg unna å subsidiere egne favoritter.

I dagens situasjon eier det offentlige 90 % av strømproduksjonskapasiteten i Norge. Den økte strømprisen har gitt titalls milliarder kroner i økte inntekter, som langt overgår de offentlige utgiftene til strømstøtte. Disse økte offentlige inntektene mener Liberalistene bør leveres tilbake til innbyggerne.

Liberalistene vil:

- stille oss positive til søknader om nye mini- og mikrokraftverk i kommunestyret
- innføre eller videreføre søknadsfritak for solceller, solfanger og andre lignende tiltak
- møte alle initiativ til økt strømproduksjon med en grunnleggende ja-holdning
- ikke bruke offentlige midler på å subsidiere ulønnsom og lite effektiv kraftproduksjon, hverken lokalt eller nasjonalt
- at de økte inntektene det offentlige har på de høye strømprisene leveres tilbake til innbyggerne

Åpnings- og skjenketidsbestemmelser

Liberalistene ser ingen grunn til å styre åpningstider i butikker eller skjenketider på utesteder politisk. Vi tror private eiere, ansatte og kunder finner best ut av slikt på egen hånd. Det er dessuten et brudd med prinsippet om privat eiendomsrett.

Vi vil derfor søke å bruke det rommet loven gir til å sette mest mulig liberale rammer lokalt. Om vi får anledning til å sette rammevilkårene sentralt, blir det slutt på krav om Brustadbuer på søndager, utesteder som stenger når kommunen har bestemt heller enn når ansatte og kunder føler kvelden er over, og andre inngrep som spenner fra det tåpelige til det unødvendige. Om vi bare påvirker lokalt vil det være i retning av mindre tåpelig innenfor de unødvendige rammene.

Liberalistene vil:

- gi videst mulig rom for åpningstider for næringsdrivende
- ikke begrense skjenketider mer enn loven krever
- fjerne tåpelige eller unødvendige forbud, påbud og begrensninger

Boliger og byggesaker

Vi ønsker boliger tilpasset kjøperens behov og økonomi. Derfor vil vi fjerne unødvendige reguleringer og krav til boliger, og regulere mest mulig av kommunes arealer slik at de kan disponeres fritt av eierne. Kommunens saksbehandlingsgebyr skal ikke overstige selvkost for en effektiv saksbehandling.

Selv om politikere mener godt når de blander seg inn i boligmarkedet med stadig flere krav og reguleringer, gjør de ofte mer skade enn gagn. Det ser fint ut på papiret med strenge krav til høy boligstandard, men strenge krav fører også til skyhøye byggekostnader, og betyr at mange aldri får råd til egen bolig der de helst vil bo.

Rikspolitikerne utvider stadig byggeforskriftene med krav om rullestoltilpasning, energieffektivitet, innvendige boder og mye annet som hver boligkjøper best kunne vurdert selv om de hadde behov for.

På toppen setter lokalpolitikere nedre grenser for antall rom, minimum boareal i ulike områder og vil begrense fortetningsgraden i villastrøk og byggehøyden i sentrum. Alle disse tingene gjør det dyrt å bygge nytt. Dermed blir det vanskelig å komme inn på boligmarkedet for mange, særlig i byene. Og når mange har det vanskelig blir det fristende for politikernes å løse problemet gjennom å etablere og utvide ulike støtteordninger, som startlån gjennom husbanken.

Vi tror det er bedre å angripe problemet ved roten gjennom å redusere behovet for slike støtteordninger. Det vil vi gjøre gjennom å fjerne unødvendige og fordyrende politiske krav til hvordan folk skal innrette sine egne hus og leiligheter. Resultatet blir best om utbyggere og boligkjøpere får avgjøre hva som bør bygges hvor, og til hvilken byggestandard. Ved å deregulere boligmarkedet og *friregulere* kommunens arealer vil vi bidra til et boligmarked som kan gi bolig til flere.

Liberalistene vil:

- ta politikken ut av boligmarkedet
- fjerne unødvendige krav til nybygg
- ha en ja-holdning til byggesøknader, omregulering og andre initiativ

Kommunesammenslåinger

Liberalistene er opptatt av at makt skal utøves nært individet i de tilfeller makten ikke kan delegeres helt til individet. Beslutninger blir oftest best om de fattes med en risiko for å møte de som skal leve med dem.

Kommuner må imidlertid få anledning til å samordne seg mest mulig hensiktsmessig. Om de blir for små kan de bli for dyre i drift, og blir de for store øker avstanden mellom politikerne og innbyggerne. Ingen av delene gir mer frihet. Det bør derfor være opp til den enkelte kommune å vurdere om de bør slå seg sammen med andre kommuner - eller for den del splitte seg opp. Så lenge regningen ikke sendes direkte eller indirekte til resten av samfunnet, bør kommunene få gjøre som de selv tenker er best.

Liberalistene er derfor motstandere av tvangssammenslåing av kommuner. Stordriftsfordeler kan realiseres på flere måter enn tvangssammenslåing. Man kan opprette samarbeid på tvers av kommuner der hver kommune alene blir for liten. Vi tror også det er viktig at det eksisterer en sunn konkurranse mellom ulike kommuner.

Liberalistene vil:

- ikke gå inn for tvungen sammenslåing av kommuner
- godta kommunenes egne ønsker om sammenslåing eller oppsplitting

Kommuneplan og friregulering

Samfunnsutvikling drives best av borgerne i samfunnet heller enn politiske prosesser. Vi arbeider derfor på alle nivåer for å redusere politisk makt over ulike områder. Et stabilt rettssamfunn med frie mennesker styrer bedre og mer langsiktig enn skiftende politiske flertall.

Vi mener derfor kommuneplanen er unødvendig, men kommunene er likevel pålagt å ha en. For oss er det naturlig å bruke kommuneplanen til å sikre større individuell frihet. Mye av

kommuneplanen, spesifikt dens arealdel, handler om regulering av arealer til ulike formål, som boliger, næring og landbruk. Det påvirker i hvilken grad en tomteeier har anledning til å fortette, bygge ut, endre og anvende arealene. Færre bruksbegrensninger gir høyere eiendomsverdi og flere muligheter. Vi vil bidra til en kommuneplan som skaper verdier.

Når mekanismen likevel er der, kan vi snu den på hodet. Vi kan i utgangspunktet regulere arealer friest mulig slik at omregulering sjelden er nødvendig. Vi kaller dette *friregulering*.

Liberalistene vil:

- *friregulere* mest mulig av kommunens areal
- fjerne politiske begrensninger for bruk av egen eiendom
- selge kommunal eiendom, ferdig regulert for friest mulig bruk
- redusere behovet for omregulering og byråkratiske søknadsprosesser

Verneinteresser, byantikvar

Mange kommuner praktiserer vern av historisk bebyggelse og gamle enkeltbygninger. I noen tilfeller fører dette til velholdte gamle bydeler der man får innblikk i hvordan byen har vokst frem, gamle byggeteknikker osv. Men minst like ofte fører det til bebyggelse som ingen tar vare på fordi det er dyrt å vedlikeholde, vanskelig å tilpasse en moderne livsstil eller at kommunen må bruke det til kommunale boliger for folk som er i en livsfase der de ikke er opptatt av å bevare gamle bygg. Det finnes utallige eksempler på kommunalt eide, verneverdige bygg som regelrett står til forfall.

Liberalistene mener eiendomsretten skal være et grunnleggende prinsipp. Vi tror at mange som eier gamle bygg vil ta vare på disse, selv uten kommunale pålegg. Kanskje vil foreninger og interesseorganisasjoner etablere ordninger for å kunne ta vare på viktige historiske bygninger. Fortidsminneforeningen er for eksempel verdens eldste nasjonale verneforening, og har bidratt til å bevare vår felles kulturarv på helt frivillig basis. Foreningen reddet i 1870 stavkirken på Gol fra riving da menigheten ville bygge større kirke. Den ble i stedet kjøpt for 200 kr og flyttet til Bygdøy. Viktige verneinteresser både kan og blir forvaltet og finansiert av private.

Vi tror derfor det er unødvendig med egne lokale verneinstitusjoner drevet av det offentlige, som byantikvar. Siden viktige kulturminner likevel er vernet gjennom kulturminneloven ser vi lite behov for et ekstra lag med lokalt vernebyråkrati. Om lokalpolitikere trenger råd i vernesaker, kan de like gjerne søke innspill fra Fortidsminneforeningen eller lignende organisasjoner. Vi vil derfor legge ned byantikvaren.

Vi mener prinsipielt at gammel bebyggelse må vike for fremskritt og utbygging dersom eieren av eiendommen vurderer det som beste løsning. I den grad det offentlige skal hindre slik utvikling, må det offentlige også dekke alle tilhørende kostnader og eventuelt overta eiendommen til rettfærdig markedspris. Vi kan ikke ha det slik at det offentlige står fritt til å verne hva de vil, og samtidig sende regningen til en uheldig eier.

Liberalistene vil:

- la eier styre over egen eiendom
- legge ned byantikvaren, subsidiært redusere byantikvarens påvirkning på politiske beslutninger.
- at det offentlige i helhet finansierer de vernetiltak de pålegger, eller overtar eiendommer til rettfærdig markedspris
- fjerne særkrav om vedlikehold av gamle bygg
- ikke praktisere omfattende bygningsvern

Landbruk og bonden

Liberalistene anerkjenner bonden og landbruket som en viktig brikke i ethvert samfunn. Lokal matproduksjon er viktig for lokal verdiskapning og nasjonens beredskap.

Vi ønsker å videreutvikle landbruket til en friere form for næringsvirksomhet med færre reguleringer, mindre detaljstyring og mer frihet til bonden. Vi ønsker å senke skatteratene til både landbruket og andre grupper i samfunnet, slik at de står friere til å investere i for eksempel teknologi. På sikt vil vi fjerne tilskuddsordningene. På denne måten gir vi mer tillit til bonden, og mindre offentlige føringer for driften. Vi synes det er viktig at bønder selv kan gjøre markedsmessige vurderinger for hvordan de ønsker å drive, og gis mulighet til å gjennomføre slike endringer. Det kan dreie seg om størrelse på bruket, hvilke produkter eller nisjer man vil satse på, hvordan man ønsker å nyttiggjøre seg av sin eiendom og bygninger, hvem man ønsker å selge sine produkter til, og til hvilken pris.

Vi ønsker å tilrettelegge for at slakt eller eventuell foredling kan gjøres på egen gård. Vi ønsker på sikt å avskaffe bo- og driveplikten, og i stedet jobbe for at rammebetingelsene er så frie og gode at bonden *ønsker å drive*. Det er ingen som tvinges til å drive næringsvirksomhet om man eier et næringsbygg, så hvorfor skal bonden tvinges til å drive landbruk eller reguleres til bestemte typer landbruk om det ikke er lønnsomt?

Liberalistene er sterk motstander av ekspropriasjon. Vi mener det må være nasjonale interesser som ligger til grunn for å ekspropriere privat grunn. Kommunalt initiativ for nye boligområder er ikke tilstrekkelig grunn til ekspropriasjon av privat eiendom, og noe vi alltid vil stemme imot.

Liberalistene vil :

- at landbruket dereguleres til å likne mer på annen næringsvirksomhet
- gi kraftig skattelette både til landbruksvirksomhet og andre næringer, og over tid fjerne tilskudd og erstatningsordninger
- gi bonden vesentlig større frihet til å utnytte eiendom og bygninger slik det passer best uten offentlig innblanding
- på sikt avskaffe drive- og boplikten samtidig som bonden får frie og gode rammebetingelser slik at det blir lønnsomt å drive
- bytte ut offentlig erstatningsordning med privat forsikringsordning
- åpne for for slakt og foredling på egen gård
- ekspropriasjon må bare skje i helt spesielle tilfeller av nasjonal interesse

Arbeids- og næringsliv

Arbeid og næring er eksistensgrunnlaget for mennesker. Liberalistene mener fri konkurranse mellom flere aktører er det som kan skape best mulig tilbud av varer, tjenester og arbeidsplasser.

Det er ikke det offentliges oppgave å finansiere næringslivet. Kommunen skal derimot legge til rette for at næringslivet kan blomstre ved å deregulere, være positiv til nye etableringer og støtte utvidelser av eksisterende næring. Arbeidsplasser er sikrest og muligheter for ny jobb er best, i områder der man har et dynamisk og lønnsomt næringsliv. Liberalistene vil alltid gjøre sitt beste for å sikre næringsdrivende best mulig vilkår på alle områder, inkludert forutsigbare rammer og velvilje.

Liberalistene vil:

- legge til rette for at overflødige kommunale eiendommer kan selges til næringsformål
- være positive til søknader fra næringslivsaktører om bruksendring, nybygg og lignende
- utvikle økonomiske støtteordninger til næringslivet

Drosje, kollektiv, elsparkesykler og delingsøkonomi

Fleksible, effektive og rimelige transportløsninger er viktige for både innbyggere og næringsliv, og er et av fundamentene for en sunn lokal økonomi. Ulike løsninger har imidlertid en tendens til å behandles ulikt avhengig av om de fantes i går, eller dukker opp i dag eller i morgen.

Fremveksten av delingsøkonomien og innovative teknologiske løsninger som Uber, elsparkesykler, bildelingstjenester og mye annet blir av og til unødvendig vanskelig å ta i bruk. Liberalistene vil ha enkle, fleksible og generelle regler for alt, som ikke tar stilling til hvilken form ulike tjenester og tilbud finner.

Drosjenæringen har i mange år vært sterkt regulert og opptrådt som et monopol. Bransjen har møtt teknologisk innovasjon og moderne løsninger i delingsøkonomien som Uber med krav om regulering, forbud og fortsatt beskyttelse av monopolet sitt. Den som har hatt et monopol vil gjerne beholde det, og har man innflytelse nok får man ofte (andre) politikere med på galskapen. Vi ønsker at alle med sertifikat, godkjent bil og til nød en vandelsattest, skal få frakte passasjerer mot vederlag. Det blir som på andre områder: det er unødvendig å forby noen å gjøre for betaling det de ellers står fritt til å gi bort gratis. Med enkle, fornuftige lokale og nasjonale regler kan vi oppnå større verdiskapning og mer effektiv bruk av ressurser. Flere kan skape seg en deltidsjobb, samfunnet er mer rede til å omfavne nyvinninger i delingsøkonomien raskt, og markedet får testet ut og forbedret nye løsninger ettersom de dukker opp.

Dersom du har ni seter i bilen, og finner på å starte rutegående trafikk mot vederlag på vei til jobben om morgenen, bør du ikke trenge konsesjon eller andre tillatelser for å drive kollektivselskap. Har du sertifikatet til å kjøre bilen, bør du stå fritt til å tilby tjenesten til andre. Liberalistene vil i minst mulig grad begrense eller subsidiere transportsektoren, og heller la markedet finne riktig løsning på ulike steder ledsaget av et gjennomslukt, enkelt og minimalt regelverk.

Vi vil ha enkle regler som *ikke* er spesifikt tilpasset de løsningene som tilfeldigvis finnes i dag - eller i går. Reglene bør være generelle og fleksible nok til å absorbere nye løsninger ettersom de dukker opp. Det er i dag ulike regler for å drive budtjenester og passasjertransport, og vi tenker det er helt unødvendig. På samme vis bør elektriske sparkesykler underlegges samme regelverk som sykler og elsykler, samtidig som hver enkelt aktør betaler for den belastningen de representerer på fellesarealer hva angår bruk, trafikkflyt, parkering osv. Vi trenger ikke politiske kvotevedtak om hvor mange elsparkesykler for utleie som er tillatt i kommunen.

Vi vil åpne for så mye konkurranse som mulig, og at individene i samfunnet står friest mulig til å delta spontant i verdiskapende produksjon.

Liberalistene vil:

- avvikle løyvekrav, og erstatte med enkle, logiske krav til passasjertransport mot vederlag
- ha fri etableringsrett for kollektivtrafikk og drosjevirkosomhet
- motarbeide at særinteresser får for stor innflytelse over enkeltnæringer
- fremme et regelverk som ikke hindrer innovasjon
- avvikle både begrensninger og subsidier for transportnæringen
- omfavne teknologiske fremskritt og fleksibiliteten delingsøkonomien gir

Skole

Mennesker er ulike, og derfor bør skoler også være det. Vi ønsker flere friskoler med større frihet til å innrette egen virksomhet, pensum og skolehverdag selv og fritt skolevalg for elever på alle nivåer.

Vi ønsker at ulike skoler skal ha anledning til å eksperimentere med ulike tilnærminger, spesialisere seg på ulike områder og bygge seg et ry i konkurranse med andre skoler. Ulike skoler svarer best på ulike menneskers behov. Skolen bør få fokusere på å være den beste skolen den kan være, i stedet for å bruke tid på rapportering og byråkrati. Skolens resultater bør dokumenteres gjennom uavhengige eksamener og tidligere elevers anbefalinger, i stedet for kontrollskjemaer og byråkrati. Toppledere på kommunale skoler bør ansettes på åremål, slik at prosessen med å bytte ut ledere som ikke fungerer godt blir enklere.

Offentlig finansiering bør følge den enkelte elev direkte, slik at de kan velge fritt mellom private, offentlige og ideelle skoler avhengig av hva som passer den individuelle eleven best.

Liberalistene vil:

- åpne for flere friskoler
- ha fritt skolevalg på alle nivåer
- tillate større variasjon mellom skoler
- redusere byråkrati og politiske rapporteringskrav
- ansette toppledere på kommunale skoler på åremål
- stille skolene fritt til selv å løse skolens utfordringer, som mobbing

Barnehager

Vi ønsker oss et barnehagetilbud som tilfredsstillter foreldres forventninger til både kvalitet og pris og bruker fellesskapets penger effektivt. Vi tror det krever en omlegging av måten barnehager finansieres.

I dag er både private og offentlige barnehager sikret likt tilskudd fra kommunen. En barnehageplass kostet i 2020 i snitt 15.500 kroner per måned per barn. Foreldrebetalingen utgjorde noe over 3.000 kroner av dette, og er regulert av et nasjonalt pristak. En slik ordning er ment å sikre at barn får gå i barnehage uavhengig av foreldrenes økonomi. Men den bidrar også til å gjøre barnehager dyrere enn nødvendig, fordi det reduserer fokuset på det totale kostnadsnivået når det er skjult for sluttbruker. Siden tilskuddet går rett til barnehagen, tillater ordningen heller ikke at systemet utfordres av alternative løsninger, som hjemmeværende voksne, dagmamma eller andre varianter som passer familien det gjelder.

Det ville være enklere å sammenligne alternativer og vurdere om det totale kostnadsnivået var riktig, dersom foreldrene fikk velge på like fot mellom ulike alternativer. Derfor bør tilskudd tilfalle den enkelte familie, som så kan velge fritt blant alle alternativene som finnes. Deretter blir det opp til barnehagene og alternative løsninger å tilby noe foreldrene opplever er verdt prisen. Pengeoverføringen skal dekke reelle utgifter eller reelt bortfall av inntekt ved bruk av alternativer til barnehager, opp til tilskuddsbeløpet som gjelder for barnehager i kommunen.

Over tid må tilskuddsbeløpet justeres til gjengs nivå i takt med prisutviklingen i markedet. Vi tror det totale kostnadsnivået vil reduseres over tid, når det blir tydeligere hvor dyre barnehagene har blitt.

Liberalistene vil:

- foretrekke nye private barnehager over nye kommunale
- ha fritt brukervalg mellom barnehager og alternative løsninger
- la kommunale tilskudd følge barnet enten foreldrene velger barnehage eller en alternativ løsning

Kultur og idrett

Liberalistene er av den prinsipielle oppfatning at offentlig finansiering av kultur og idrett hverken er effektivt eller rettferdig. Populære kulturtilbud vil vokse frem uavhengig av politiske vedtak og den mest rettferdige måten å finansiere dem på er at de som bruker dem betaler for dem.

Det bør derfor ikke være en kommunal oppgave å finansiere folks fritidsaktiviteter. Enkeltmennesket bør i stedet beholde mer av sine egne penger, som de så kan bruke på den fritidsaktiviteten de selv mener er best. Med dagens ordning vil de som av ulike grunner ikke benytter seg av noen av tilbudene, gå glipp av midler som de heller kunne disponert til formål de selv ønsket.

I den grad kommunen er pålagt å bruke øremerkede penger på disse områdene søker vi å bruke midlene der det faktisk er aktivitet. I stedet for at kommunen skal finansiere kultur med et smalt publikum eller gi økonomisk støtte til aktivitet som svært få er interessert i, ønsker vi at aktiviteter som er populære og som kan vise til et høyt engasjement, får støtte til videre drift.

Liberalistene vil:

- være en støttespiller og tilrettelegger for lag og foreninger
- at alle idretts- og kulturanlegg skal eies og vedlikeholdes av private
- stille kommunens arealer og bygg til disposisjon når det er hensiktsmessig
- at lekeplasser, parker, idrettsanlegg, museer, kunstforeninger, gallerier og kulturhus ikke skal være et kommunalt ansvar

Vei, vann og avløp

Kommunen skal behandle søknader fra privatpersoner og næringslivet så hurtig som mulig. Kostnaden for søkeren skal kun dekke den faktiske kostnaden for å behandle søknaden. For å sikre et riktig og transparent kostnadsbilde bør denne tjenesten utføres av en ekstern part, ikke av kommunen.

Vei, vann og avløp bør prises etter selvkostprinsippet. Den faktiske kostnaden for å produsere disse tjenestene bør etterprøves av en ekstern revisor. Dette bør også føre til at det blir lavere avgifter for innbyggere som bor i områder der det er enklere for kommunen å tilby dem. Eksempelvis er det enklere å tilby kloakkrør til et stort boligfelt, enn til enkeltboliger utenfor bykjernen.

Kommunale gebyrer på vei, vann og avløp skal også inkludere langsiktig vedlikehold i kostnadsberegningen. På denne måten unngår vi at kostnadene med utsatt vedlikehold blir belastet fremtidige generasjoner.

Liberalistene vil:

- innføre automatisk godkjenning av byggesøknader hvis tidsfrister ikke overholdes
- gjøre tilknytning til vann og avløp frivillig
- sikre at innbetalte avgifter står i stil med de faktiske kostnadene for å drifte tjenesten
- inkludere nødvendig vedlikehold for vei, vann og avløp i avgiftene

Renovasjon

Liberalistene vil arbeide for at hver enkelt boligeier får mest mulig frihet med hensyn til renovasjon. Loven sier at kommunen skal sørge for renovasjon, men gir åpning for at dette kan skje på andre måter enn at kommunen tar oppgaven selv, f.eks ved at forbruker betaler renovasjonen direkte.

Ved å la den enkelte forbruker, alene eller i gruppe, selv velge leverandør av renovasjon, vil det oppstå konkurranse mellom renovasjonsselskapene til beste for både forbruker og miljø. I dag er eksempelvis alle boligeiere pålagt å tømme sitt søppel innen de tidsintervaller som kommunen har bestemt, selv om alle kan ha ulike behov innen tidspunkter og andre mer fleksible løsninger.

Dagens kollektive renovasjonsløsning er også lite miljøvennlig siden husstandene ikke har noe insentiv for å begrense mengden søppel som blir generert. Ettersom man betaler samme pris uansett for en viss mengde søppel som er beregnet likt for alle, så ligger det ingen innsparing eller lønnsomhet i å pakke denne tettere sammen eller kjøpe varer med mindre emballasje.

Liberalistene vil:

- la private aktører ta seg av håndtering av søppel, hvis det gir bedre tilbud enn eksisterende kommunale tilbud
- la konkurranse mellom aktørene føre til et bredere og bedre tilbud

Miljø

Liberalistene vil sikre miljøet ved å ha størst mulig privat eierskap av arealer i kommunen.

Private eiere forsøpler sjelden egen eiendom, og tillater heller ikke andre å gjøre det. Lokale miljøproblemer oppstår erfaringsmessig der ingen føler personlig ansvar, og slike forhold forekommer oftest på offentlig forvaltet eiendom. Et eksempel er strandsoner, der enkelte kommuner har et betydelig problem med forsøpling.

Liberalistene vil bidra aktivt til god, langsiktig og produktiv forvaltning av kommunens arealer. Et viktig tiltak er derfor å sørge for at kommunen ikke sitter på arealer den ikke trenger. Privat eie sikrer bedre forvaltning. Godt og langsiktig privat eie forutsetter et sterkt vern for eiendomsretten. Våre representanter vil arbeide for bedre vern av privat eiendomsrett, og stemme mot forslag om kommunal ekspropriasjon for ulike formål.

Liberalistene vil:

- sikre og styrke den private eiendomsretten
- gå inn for størst mulig privat eierskap av arealer, inklusive strandsonen
- stemme mot alle forslag om ekspropriasjon

Kommunal gjeld

Norske kommuner har flere hundre milliarder i gjeld. Det skyldes i hovedsak at kommunene ikke har ført en økonomisk fornuftig politikk. Noe av årsaken er riktignok at staten har pålagt kommunene oppgaver uten at det kommer tilhørende midler, men det meste av pengene er brukt til investeringer som de har påtatt seg frivillig. Vi mener kommunen skal fokusere på lovpålagte oppgaver.

Et kommunestyre bør ikke kunne pålegge innbyggerne gjeld og sende regningen videre til kommende kommunestyre og neste generasjon skattebetalere. Vi vil derfor jobbe for at kommuner ikke skal tillates å ta opp lån i det hele tatt. Vi vil også legge opp til at denne gjelden skal betjenes raskest mulig for å hindre unødvendig rentebelastning.

Liberalistene vil:

- prioritere kommunens kjerneoppgaver
- nedbetale all kommunal gjeld
- forby kommunen å stifte ny gjeld som ikke kan nedbetales i inneværende valgperiode

Skatter og avgifter

Liberalistene vil jobbe for å redusere skatter og avgifter samtidig som det kuttes i kommunal sektor. Målet er å la den enkelte innbygger få beholde mer av sin egen inntekt. Dette vil gi innbyggerne insentiver til å arbeide og skape verdier slik at de blir i bedre i stand til å stå på egne ben økonomisk.

Vi vil jobbe for å redusere drifts- og investeringsbehovet for kommunen. Vi vil sterkt begrense samfunnsområdene der kommunen skal ha aktivitet. Vi vil også gjennomføre reformer som vil redusere kostnadsnivået på de områdene der kommunen dekker et reelt behov. Dette vil tillate reduserte kommunale skatter og et lavt avgiftsnivå.

Liberalistene vil:

- avvikle kommunal eiendomsskatt der dette er innført
- tilpasse kommunale parkeringsavgifter til markedsnivå
- ha en mest mulig effektiv kommune med færre unødvendige oppgaver

Eldre og omsorgstjenester

Liberalistene ønsker at den enkelte skal kunne spare til sin egen alderdom gjennom frivillige ordninger i et åpent marked der flere aktører konkurrerer om å gi det beste tilbudet. I første omgang vil vi åpne for at private aktører deltar parallelt med offentlige ordninger. Da vil det på sikt bli tydelig hvilke ordninger som fungerer best slik at innbyggerne kan ta et informert valg, i motsetning til dagens system der man må ta til takke med den ordningen politikerne til enhver tid tilbyr.

For å kunne tilby lovpålagte tjenester med et begrenset budsjett opplever mange eldre i dag å bli satt i kø, eller å bli flyttet på flere ganger når behovet for hjelp og omsorg oppstår. For mange er dette virkeligheten den siste tiden før man går bort. Vi ønsker ikke at pasienten og nærmeste familie skal bruke den verdifulle siste tiden av livet på å kjempe for en verdig behandling.

Liberalistene vil jobbe for at det tillates private løsninger med større brukervalg der det er mulig. Dagens ordning er finansiert av en prosentandel av inntekten til den som trenger omsorgsbolig. Vi ønsker reelle priser, slik at de som har oppsparte midler har anledning til å bruke mer penger på en høyere standard om de ønsker det. Vi ønsker at brukerne selv kan bestemme om pengene skal gå til en kommunal aktør eller til et privat tilbud.

Liberalistene vil:

- legge til rette for at eldre kan bo hjemme i egen bolig så lenge som mulig
- la private aktører tilby helse og omsorgsboliger i et fritt marked
- la pengene følge pasienten enten de velger et privat eller kommunalt tilbud
- tillate at pasienter med egne midler kan benytte seg av tilbud med en høyere standard

Barnevern

Liberalistene forsvarende individets rettigheter i alle saker. Siden barn ikke har samme mulighet som voksne til å ta vare på seg selv, har de krav på ekstra beskyttelse fra samfunnet. Vi støtter derfor et faglig oppdatert, kompetent og uavhengig barnevern som kan tre inn der foreldrene svikter.

Barnevernssaker er vonde og preget av dype følelser. Det er imidlertid en grunnleggende skjevhet i den fremstillingen som tid om annen når mediene, idet sinte foreldre kan snakke friere enn taushetsbelagte barnevernsansatte. All den tid dette misforholdet i tilfanget av informasjon i enkeltsaker eksisterer, tenker vi det er viktig at prosessene er så gjennomsiktede, raske og forutsigbare som mulig i tillegg til å være ledsaget av det biologiske prinsipp.

Siden tvangsvedtak gjøres i fylkesnemndene og har det ordinære rettsvesenet som ankeinstans, tar det dessverre så lang tid å komme til en endelig konklusjon i enkelte saker, at forsinkelsen i seg selv blir en faktor i utfallet. Barnets behov for et stabilt miljø krever derfor at ankesaker blir avklart så raskt som mulig. Det er svært uheldig for alle parter å bli sittende i en uavklart situasjon. Vi vil derfor arbeide på alle relevante politiske nivå for at slike saker prioriteres i rettsvesenet.

I tillegg er det viktig at de som er satt til å hjelpe barna er godt faglig oppdatert. Det oppdages stadig nye forutsetninger for barns positive mentale og fysiske utvikling. Ettersom Norge blir mer flerkulturelt, blir vi også eksponert for nye utgangspunkt for barneoppdragelse. Liberalistene tror det er mange veier til god barneoppdragelse. Det gjør det viktig at barnevernet er godt faglig oppdatert og fleksible i tilnærmingen og hjelpen de skal yte. Flere kommuner ser gode resultater etter endringer i rutiner og metodikk, og vi ønsker slike initiativ velkommen.

Til sist synes vi det er selvsagt at ansatte i barnevernet ikke kan ha kryssende økonomiske interesser med utfallet i barnevernssaker. Som i andre roller der man skal opptre på vegne av oss alle, vil vi være spesielt oppmerksomme på slike forhold og ta initiativ til at både økonomiske og kriminelle bakgrunnssjekker er del av normal prosess.

Liberalistene vil:

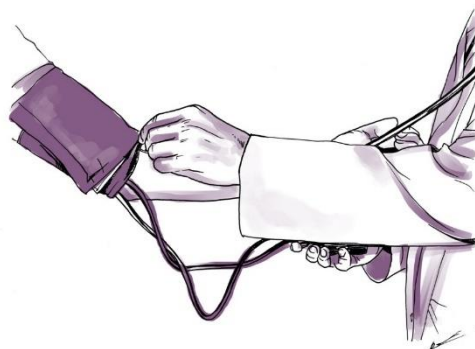
- ha et fleksibelt, faglig oppdatert og uavhengig barnevern
- gjøre det vi kan for å få ned saksbehandlingstiden i rettsvesenet
- være på vakt for interessekonflikter i barnevernet som i andre kommunale institusjoner

Fastlege

Fastlegeordningen kunne vært den best fungerende delen av det norske helsevesenet, også sett med liberalistiske øyne. Ideelt kan man velge fastlege relativt fritt, og tilbudet kan lett tilpasses etterspørselen.

Privat drift av fastlegekontor gjør tjenestene effektive og billige sett fra det offentliges ståsted. Derfor har fastlegene fått stadig flere oppgaver. Dette har bidratt til dagens fastlegekrise. Fastlegene har fått redusert grunnfinansiering per pasient i forhold til inflasjonen. Videre har fastlegene fått flere oppgaver per pasient. Dette bidrar til at fastlegen bruker mer tid per pasient, og det har blitt mindre attraktivt økonomisk å bli fastlege. Mange fastleger har derfor også problemer med å kombinere familielivet med jobben. Kommunene er ansvarlig for at innbyggerne har fastlege. Liberalistene ønsker kommunale tiltak som gjør det attraktivt å være fastlege i kommuner styrt av Liberalistene.

Det kanskje viktigste tiltaket for å bedre fastlegedekningen i kommunene, er å fjerne oppgaver fra fastlegene. Liberalistene vil arbeide for prøveprosjekter der kommunestyret går i dialog med NAV om å fjerne behovet for at sykemeldinger må attesteres av leger. Arbeidsgiver og arbeidstaker bør selv bestemme behovet for sykemelding og muligheter for tilrettelegging, i samråd med NAV. Fastlegene bør kun attestere sykdom etter forespørsel fra NAV. Attester for skolefravær er også en oppgave fastlegene ikke trenger å involveres i. Hvilke oppgaver hver enkelt fastlege vil bli kvitt, kan også være individuelt, og vi vil ha tilbakemeldinger fra hver enkelt fastlege om hva kommunen kan gjøre for å bedre deres arbeidshverdag.

Ved behov vil Liberalistene også åpne for å gi kommunalt basistilskudd per pasient. Dette har bidratt til å løse problemene i kommuner slik som i Tromsø kommune. Sammenlignet med å måtte hente inn fastlegevikarer er dette billigere og det kan medføre at fastlegene blir lengre i sine jobber. Langvarige fastlege-pasient-forhold beskrives som "gullet i fastlegeordningen". Forskning har vist at fastleger som kjenner sine pasienter henviser sjeldnere til sykehus, og pasientene lever lengre.

Liberalistene vil:

- gjøre det mer attraktivt for leger å bli fastleger i kommuner styrt av Liberalistene
- at fastlegene ikke skal være involvert i vurderinger av sykemeldinger
- at fastlegene skal få færre meningsløse attesteringer fra det offentlige, inkludert for skolefravær
- at kommunene ved behov skal bruke penger på å få fastlegene til å bli i kommunen over lengre tid

Legevakt

Tilgang på akutt, allmennmedisinsk behandling er en viktig del av helsetilbudet i kommunen. I distriktene brukes fastleger som legevaktsleger, i tillegg til sin ordinære jobb som fastleger. Mange byer har også private legevaktstjenester som konkurrerer med kommunalt drevne legevakter. Vi vil jobbe for fritt behandlingsvalg. Dette innebærer å sidestille de private legevaktene med de kommunale, ved å la tilskuddene følge brukerne. Dette kan bidra til å gi fastlegene i kommunen redusert arbeidsbelastning, og kan føre til kortere ventetid på legevakt.

Liberalistene vil:

- la tilskudd følge brukerne
- at pasienter skal få mulighet til å velge hvor de ønsker å motta behandling
- sørge for likt tilskudd for samme tjeneste, uavhengig av leverandør

Rusomsorg

Liberalistene mener det er forskjell på bruk og misbruk av rusmidler. Bruk av ulovlige rusmidler medfører ikke nødvendigvis behov for omsorg. Det er ikke opp til myndighetene å velge for myndige mennesker om de skal motta hjelp, omsorg eller behandling. Verken rusbruk eller rusavhengighet bør anses som kriminelt.

Liberalistene ønsker en pålitelig rusomsorg som kan ta vare på de som lider av skadelig rusavhengighet. Vi vil jobbe for et tilbud bestående både av ideelle og kommersielle aktører som kan bidra med hjelp, mangfold og innovasjon. Rusavhengighet kan være en kompleks lidelse eller tilstand, og det er derfor viktig at brukerne har flere forskjellige tilbud å velge mellom. Det er også viktig at de selv er med på utvikle rusomsorgen videre til å bli mest mulig effektiv. Dette gjøres ved at brukerne selv bestemmer hvor de vil legges inn. Kommersielle og ideelle tilbud som viser seg å være effektive står fritt til å utvide på bekostning av ineffektive som velges vekk og legges ned.

Rusomsorgen vil få større fleksibilitet ved legalisering, blant annet ved at rusmidler lovlig kan brukes ved nedtrapping. Det hjelper også rusavhengige som ikke klarer å slutte å ruse seg, ved at de da kan bruke stoffene i trygge omgivelser. Tilgang til rusmidler vil bli mer stabil, som gir mindre psykisk stress for brukerne. Kvaliteten vil også være vurdert av profesjonelle, siden produktene vil omsettes i butikker fremfor av aktører som selger ulovlig og uten kvalitetssikring.

Liberalistene vil:

- at midlene til rusomsorg følger rusmisbrukeren, og dermed ender opp hos de beste behandlingstilbudene. Dette kan også skje ved anbudsordninger
- at de behandlingstilbudene som viser seg å være effektive står fritt til å utvide, og at de med dårlige resultater legges ned
- at man samarbeider med andre kommuner i tilbudet av rusomsorg for å gjøre behandlingstilbudet større og mer variert

Sosialhjelp

Det er viktig og riktig at man tar vare på seg selv om man kan, og at man bærer konsekvensene av egne valg. Samtidig skal kommunen ta vare på de som ikke kan ta vare på seg selv og som ofte mangler det nettverket av familie og venner som andre har å lene seg på i vanskelige tider.

Norge har lavere yrkesdeltakelse enn sammenlignbare land, generøse sosiale ordninger og de siste tiårene en betydelig arbeidsinnvandring for å ta jobber mange nordmenn ikke vil ha. Vi tror det er viktig at sosiale ordninger ikke blir så generøse at det for enkelte fremstår attraktivt å velge å stå utenfor arbeidsmarkedet. Det er også en plikt overfor de som betaler for ordningene at de i minst mulig grad utnyttes utenfor intensjonene.

Liberalistenes representanter vil derfor bidra til at de som må ha hjelp får hva de har krav på, men også at offentlige penger ikke brukes unødvendig. Vår ambisjon er å redusere kostnadene til sosialhjelp ved at flere enn i dag evner å ta vare på seg selv.

Kommunen må prioritere å få arbeidsdyktige ut i jobb, også om det krever flytting til en annen del av landet. Sosialboliger bør anskaffes der de koster fellesskapet minst i sum, og annen økonomisk bistand må innrettes slik at den oppfordrer til lønnet arbeid.

Liberalistene vil:

- ta vare på de som ikke kan ta vare på seg selv
- presse arbeidsdyktige til å finne jobb, også i andre deler av landet
- om nødvendig hjelpe til med flytting, opplæring og tilpasning til ny jobb der den finnes
- innrette sosialhjelp i størst mulig grad slik at den oppfordrer til lønnet arbeid
- være garantister for at kommunens pengebruk på sosialhjelp er effektivt innrettet og strengt nødvendig

Nedsatt funksjonsevne

Flere brukerorganisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne melder om at deres medlemmer blir oppfordret til å akseptere uføretrygd i dagens system, til tross for at mange har et ønske om å bidra til samfunnet gjennom produktivt arbeid. Det å ha en jobb å gå til, som gjør at en føler seg viktig og nyttig, er noe av det som gir livet mening.

Samtidig lever vi i en tid der behovet for lese-, skrive- og tankearbeid er større enn før, og mulighetene for digitalt arbeid er større. Da kan det være systemet for uføretrygd som passet for noen tiår siden, ikke svarer like godt på mulighetsrommet som finnes i dag.

Vi ønsker derfor å gjøre alternativene til uføretrygd mer attraktive og skape større autonomi for mennesker med assistansebehov. I samråd med spesialister kan den enkelte finne verktøy og hjelpemidler som kan bidra til å gjøre en tilpasset arbeidshverdag mulig. Slike behov er ofte individuelle og preferansestyrt - det er ikke sikkert to personer med samme lidelse føler de trenger de samme hjelpemidlene. Vi ønsker derfor at de økonomiske midlene som går til å støtte mennesker med

funksjonsnedsettelse fritt styres av brukeren selv slik de mener er riktig for dem.

Vi tror større fleksibilitet i innretningen av kommunal hjelp, og tydeligere fokus på at arbeid er målet for alle som klarer, vil bidra til å redusere utenforskapet. Med videre teknologiske fremskritt i fremtiden kan enda flere hjelpes inn i arbeidslivet. Stor endringstakt i samfunnet krever at vi ikke har for stivbeinte ordninger med rigide krav og begrenset mulighetsrom. Målet må være å få de som kan ut i produktivt arbeid gjennom fleksible ordninger som tar hensyn til arbeidsevnen til den enkelte.

Liberalistene vil:

- fokusere på hjelp til å komme ut i produktivt arbeid
- ha større brukerstyring av den økonomiske støtten
- ha mer rom for individuelle løsninger
- jobbe på alle politiske nivåer for et mer åpent og fleksibelt arbeidsmarked som kan gi flere en sjanse

Forvaltning tilpasset kommunen

Vi tror ulike kommuner har ulike behov, og at pakkelsninger med ett svar for alle sjelden svarer best på utfordringene kommunene står i. Vi vil derfor beholde sentrale beslutninger for kommunen i kommunen, slik at de kan tilpasses lokale forhold. Løsningene blir ofte best slik.

Vi ønsker derfor å melde kommunen ut av Kommunenes Sentralforbund (KS), og om nødvendig søke samarbeid med andre uavhengige kommuner i stedet. KS forhandler på vegne av alle kommuner, og bidrar i for stor grad til standardiserte minimumsløsninger i samarbeid med fagorganisasjonene. Disse sentralt forhandlede pakkelsninger fra KS inneholder spesifiserer tjeneste- og lønnsnivå, f.eks. på fysioterapi. Det etterlater lite fleksibilitet og handlingsrom for kommunen.

På den ene siden må kommunen rasjonere med tjenesten om nivået legges for høyt, og på den andre blir det vanskelig å levere tjenesten om lønnsnivået blir for lavt til å tiltrekke seg fysioterapeuter til en gitt kommune.

Vi tror det er klokt å søke mer lokalt tilpassede løsninger enn de man får fra KS. Så lenge kommunen er medlem vil Liberalistene arbeide for at KS skal fremforhandle størst mulig fleksibilitet for den enkelte kommune i avtaleverket.

Mange kommuner velger også å slutte seg til FNs bærekraftsmål, tilsynelatende uten nærmere analyse av hvor relevante de er lokalt. Mange av målene klinger godt, men de er dels vage, dels urealistiske og dels selvfølgelige. Det selvfølgelige kan vi beslutte selv, det vage er unødvendig og det urealistiske blir fort dyrt.

Vi vil at lokalpolitikere tar utgangspunkt i lokale forhold i sine beslutningsprosesser, i stedet for ferdig prioriterte pakkelsninger utenfra.

Liberalistene vil:

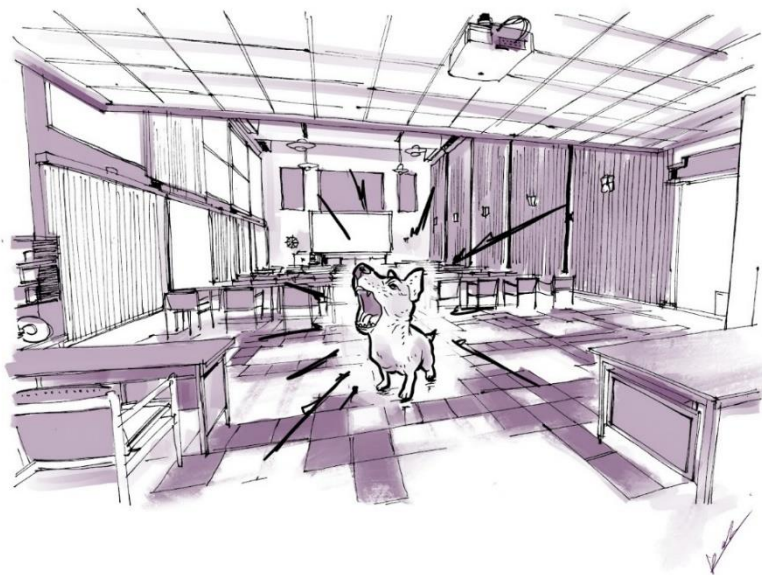
- melde kommunen ut av KS
- arbeide for mer fleksibelt avtaleverk innenfor KS
- droppe FNs bærekraftsmål som styringsverktøy
- søke størst mulig fleksibilitet og handlingsrom for kommunen

Styrer, råd og utvalg

Vi tror på mindre politisk makt, men samtidig at den makten som utøves holdes ansvarlig så lokalt som mulig. Derfor må makten ligge hos folkevalgte politikere som står til ansvar i valg, og ikke settes ut til ulike utvalg, råd og fagorganisasjoner med egne politiske agendaer.

I dag har mange kommuner gitt fagorganisasjoner vesentlig innflytelse utover å opptre på egne medlemmers vegne. De sitter mange steder i ansettelses- og samarbeidsorgan, og som heltidsansatte representanter for å arbeide med fagorganisasjonssaker i ulike rådhus. Det er galt at organisasjoner med politisk agenda får direkte innflytelse over utformingen av politikk uten å svare for det i valg, og det er viktig at saksutredninger i kommuneadministrasjonen er nøytrale og fri fra politisk slagside.

Mange kommuner oppretter også ulike råd og utvalg for eldre, handikappede, innvandrere, kultursektoren og andre grupper man tenker har spesielle behov for å høres i utformingen av politikk overfor dem. Slike råd er typisk ikke politisk sammensatt, og de blir hørt i saker som angår dem. Uavhengig av om disse rådene har stor makt eller ei, er de enten overflødige eller utilbørlige. De koster tid og ressurser i saksbehandlingen, og i den grad de påvirker politiske avgjørelser, er det via mekanismer som ikke kommer grupper uten egne råd og utvalg til del.

Liberalistene vil:

- sikre nøytral saksbehandling i kommunen
- redusere antall råd og utvalg for ulike grupper
- jobbe aktivt for å redusere utilbørlig formell og uformell innflytelse på kommunale politiske prosesser

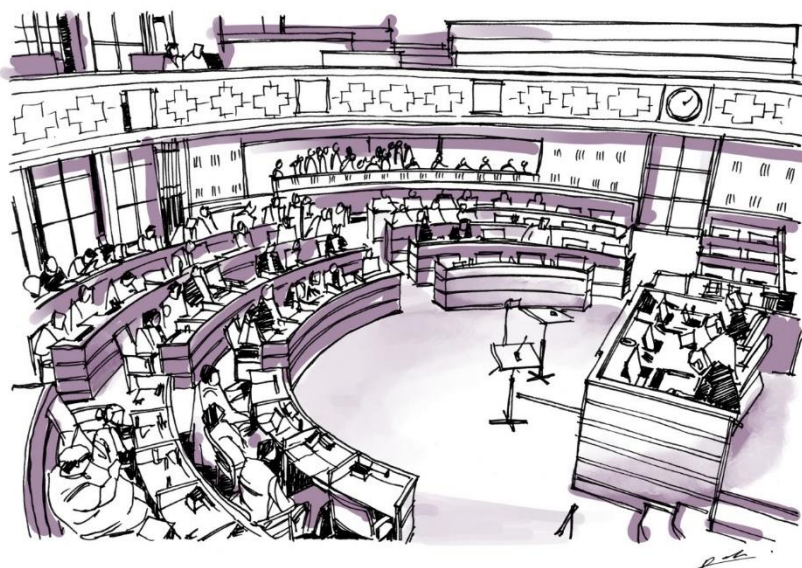
Kommunens handlingsrom

Liberalistene ønsker at makt skal delegeres lengst mulig nedover, og helst direkte til individet. Vår politikk på alle nivåer vil reflektere dette ved at vi vil arbeide for å overføre mer makt fra Stortinget og fylket til kommunen, og fra kommunen og kommunalt ansatte til kommunens innbyggere.

Storting og regjering styrer i dag mye av kommunenes aktiviteter gjennom lover og forskrifter som setter krav og minstestandarder. I tillegg utøves ytterligere kontroll ved å øremerke betydelige midler til ulike formål. Vi vil arbeide for å overlate mer ansvar og valgfrihet til den enkelte kommune. Lover og forskrifter bør i mindre grad definere tjenestenivå og tilbud i kommunene, og statlige midler til kommunene bør ikke øremerkes. Det er bedre at hva som er viktig og mindre viktig blir prioritert lokalt.

Dersom kommunen drives økonomisk ansvarlig, kan i beste fall disse midlene bli til skatte- og avgiftslettelser for kommunens innbyggere. For å drive ansvarlig er det viktig å vite hvilke reelle

rammer man har. Liberalistene vil derfor hvert år be kommunens administrasjon om å beregne omtrent hvor stor del av budsjettforslaget som består av frie midler som kommunen reelt disponerer, og hvor mye som er bundet opp av lover, forskrifter og øremerkede midler vedtatt på høyere nivå.

Liberalistene vil:

- ha mindre øremerking av statlige midler
- ha færre lover og forskrifter som rammer inn tjenestenivået i kommunen
- ha mer gjennomsiktighet i hvilket reelt handlingsrom kommunen har
- alltid søke mest mulig økonomisk forsvarlig drift av kommunen

Omsetning av rusmidler

Vi mener det ikke er en politisk oppgave å regulere hva folk putter i sin egen kropp, til tross for at det kan være helseskadelig. Derfor vil vi i utgangspunktet ikke forby rusmidler som i dag er ulovlige.

Ulovlige rusmidler har ofte større skadepotensiale nettopp fordi de er ulovlige. Det blir vanskelig å være sikker på kvalitet, styrke, renhet og hva man har kjøpt overhodet. Avkriminalisering fratrar myndighetene muligheten til å straffe mennesker som ikke fortjener straff. Legalisering bidrar til at rusmidlene selges gjennom etablerte salgskanaler med tilhørende forbrukervern og kvalitetskontroll. Disse fordelene med legalisering forsvinner hvis man kun avkriminaliserer rusmidler.

Selv om vi ikke skulle få gjennomslag for alt vi ønsker i denne valgperioden, vil vi foreslå de skrittene i riktig retning som er mulige. Vi vil jobbe for at all rusbruk avkriminaliseres, og skulle det bli aktuelt vil vi også støtte legalisering og omsetning gjennom for eksempel Vinmonopolet eller apotek. Som et minimum vil vi instruere politiet gjennom lokale

politivedtekter til å la rusbrukere være i fred. Alle skritt på denne veien gjør at vi skaper litt mer frihet i samfunnet for enkeltindividet, kaster bort litt mindre politiressurser på unødvendig straffeforfølgelse, og skaper litt større muligheter for at rusbruk blir tryggere enn det er i dag. Om skrittene som blir mulige er små eller store, vil vi støtte dem så lenge retningen er riktig.

Liberalistene vil:

- støtte alle forslag om prøveordninger med rusliberalisering i kommunen
- så langt som mulig få politiet til å nedprioritere ruskriminalitet
- bidra så godt vi kan til at rusbrukere ikke anses som kriminelle for sin rusbruk

Havner

Eierskap til havner varierer mellom stat, kommune og privat næringsliv, med forskjellig andeler på forskjellige steder. Liberalistene mener at kommuner skal følge det gjeldende prinsippet i havnepolitikken om at hver havn skal være selvfinansierende. Vi vil også å bidra til å sikre at havnens eiere får frihet til å generere overskudd, enten det er ved å leie ut båt plasser, la rederier betale for eget mannskap på kaia til å laste og losse, eller andre tiltak som øker havnens effektivitet og profitt. Det innebærer også å selge hele eller deler av havnen, om det finnes egnede kjøpere som ønsker å ta investeringsrisiko, drifte eller utvikle næringsaktiviteten.

Havner har samfunnsverdi ved å sikre transport, gi muligheter for handel og varer som kommer sjøveien, militære behov og mer. Havner som selges fra kommunen til private næringsdrivende og som utfyller en slik rolle bør derfor selges med klausuler om at havnen også i fremtiden sikrer grunnbehovene den er ment å gjøre, også etter at kommunens drift og eierskap til havnen opphører.

Liberalistene vil:

- sikre økonomisk bærekraft og selvfinansiering av havner
- åpne for salg av havner til egnede kjøpere